EUROOPA
KOMISJON

Brüssel, 14.9.2016
COM(2016) 596 final

2016/0278 (COD)

Ettepanek:

EUROOPA PARLAMENDI JA NÕUKOGU DIREKTIIV

mis käsitleb autoriõigusega ja sellega kaasnevate õigustega kaitstud teoste ja muu materjali teatavaid lubatud kasutusviise pimedate, nägemispuudega või muu trükikirja lugemise puudega isikute huvides ning millega muudetakse direktiivi 2001/29/EÜ autoriõiguse ja sellega kaasnevate õiguste teatavate aspektide ühtlustamise kohta infoühiskonnas

(EMPs kohaldatav tekst)

SELETUSKIRI

1. ETTEPANEKU TAUST

• Ettepaneku põhjused ja eesmärgid

Kavandatud direktiiviga viiakse liidu õigus kooskõlla Marrakechi lepingu (mis käsitleb avaldatud teostele juurdepääsu lihtsustamist nägemispuudega või muu trükikirja lugemise puudega isikutele („Marrakechi leping“)) kohaste rahvusvaheliste kohustustega.

Marrakechi leping võeti vastu 2013. aastal Maailma Intellektuaalse Omandi Organisatsioonis (IPO), et lihtsustada raamatute ja muude kättesaadavas vormis trükiste piiriülest vahetamist kogu maailmas. Liit kirjutas lepingule alla 2014. aasta aprillis[1]. Lepingu kohaselt tuleb lepinguosalistel nägemispuudega ja trükikirja lugemise puudega inimeste huvides teha autoriõigusest ja sellega kaasnevatest õigustest erandeid või neid piirata ning sellega nähakse ette erivormingus raamatute, sealhulgas heliraamatute, ja muude trükiste piiriülene vahetamine lepinguosalisest riikide vahel. Euroopa Liit on võtnud poliitilise kohustuse lepingut rakendada, mida nii nõukogu kui ka Euroopa Parlament on sellest ajast tõhustanud. Komisjon esitas omalt poolt ettepaneku võtta vastu nõukogu otsus ratifitseerida Marrakechi leping liidu poolt 2014. aasta oktoobris. 2015. aasta mais esitas nõukogu komisjonile Euroopa Liidu toimimise lepingu („ELi toimimise leping“) artikli 241 kohaselt taotluse, milles ta rõhutas oma täielikku pühendumust jõustada Marrakechi leping kiiresti ja palus komisjonil esitada viivitamata seadusandlik ettepanek liidu õigusraamistiku lepingu kohaseks muutmiseks.

Marrakechi lepingu alusel soodustatud isikud, st inimesed, kes on pimedad, nägemispuudega või muu trükikirja lugemise puudega („soodustatud isikud“), võivad autoriõiguse või sellega kaasnevate õigustega kaitstud raamatute või muude trükiste kasutamisel kokku puutuda paljude takistustega. Sellises vormingus raamatute kättesaadavus, mida trükikirja lugemise puudega inimestel on võimalik kasutada, on hinnanguliselt 7 %[2] kuni 20 %,[3] vaatamata asjaolule, et digitaaltehnoloogia hõlbustab oluliselt niisuguses vormis trükiste avaldamist[4]. Kättesaadavas vormis on näiteks raamatud, mis on rahvusvahelises pimedate kirjas või suures kirjas, e-raamatud, spetsiaalse navigeerimissüsteemiga heliraamatud, audiokirjeldused ja raadioprogrammid.

Kavandatava direktiivi eesmärk on suurendada teoste ja muu kaitstud materjali, nt raamatute, ajakirjade, ajalehtede ja muude trükiste ning nootide ja muu trükitud materjali kättesaadavust, sealhulgas helikandjal, sellises vormis, mis on soodustatud isikute jaoks kättesaadav. Selleks tagatakse, et kõigil soodustatud isikutel ja nende vajadustega mittetulunduslikul alusel tegelevatel organisatsioonidel on võimalik tugineda autoriõigusest ja sellega kaasnevatest õigustest tehtavatele kohustuslikele ja ühtlustatud eranditele. See võimaldab teha juba avaldatud või kasutusse antud teostest ja muudest materjalidest, millele üldjuhul ei ole võimalik ligi pääseda, kättesaadavas vormis koopiad. Kavandatava direktiiviga muudetaks kehtivat liidu õigusraamistikku ja tagataks, et kättesaadavas vormis koopiaid, mis on valmistatud ühes liikmesriigis, on võimalik levitada ja kasutada kogu Euroopa Liidus.

---

1 Nõukogu 14. aprilli 2014. aasta otsus, mis käsitleb Marrakechi lepingu (avaldatud teostele juurdepääsu lihtsustamise kohta nägemispuudega või muu trükikirja lugemise puudega isikutele) Euroopa Liidu nimel allkirjastamist (ELT L 115, 17.4.2014, lk 1).

2 LISU Royal National Institute of Blind People (RNIB) „Availability of accessible publications - 2011 update“, oktoober 2011.

3 Catherine Meyer-Lereculeur „Exception „handicap“ au droit d’auteur et développement de l’offre de publications accessibles à l’ère numérique“, mai 2013.

4 Need arvud viitavad sellele, et raamatud ja muud trükised on juurdepääsetavad teatavates, aga mitte kõigis kättesaadavates vormides.

Marrakechi lepinguga liidu ja lepinguosalisest kolmandate riikide vahel kättesaadavas vormis koopiate piiriülese vahetamise osas ette nähtud kohustustega seoses tuleb käesolevat direktiivi tõlgendada koostoimes määrusega [...].

Kavandatud direktiiv on kooskõlas ka nende ELi kohustustega, mis tulenevad ÜRO puuetega inimeste õiguste konventsioonist. ELi suhtes on ÜRO puuetega inimeste õiguste konventsioon nõukogu otsuse 2010/48/EÜ[5] kohaselt siduv alates 2011. aasta jaanuarist. ÜRO puuetega inimeste õiguste konventsiooni sätted on seega lahutamatu osa liidu õiguskorrast. ÜRO puuetega inimeste õiguste konventsioonis on ette nähtud teabele juurdepääsu õigus ja puuetega inimeste õigus osaleda kultuurielus teistega võrdsetel alustel. Konventsiooni artikli 30 kohaselt tuleb konventsiooniosalistel võtta kooskõlas rahvusvahelise õigusega kõik asjakohased meetmed, tagamaks, et intellektuaalomandi õigusi kaitsvad seadused ei takista ebamõistlikult või diskrimineerivalt puuetega inimeste juurdepääsu kultuurimaterjalidele. Euroopa Liidu esialgse aruande lõppjäreldustes,[6] mis võeti vastu 4. septembril 2015, julgustas ÜRO puuetega inimeste õiguste komitee liitu võtma kõik Marrakechi lepingu rakendamiseks vajalikud meetmed nii kiiresti kui võimalik.

- **Kooskõla poliitikavaldkonnas kehtivate sätetega**

Liit on võtnud autoriõiguse ja sellega kaasnevate õiguste valdkonnas vastu mitu direktiivi, mis tagavad õiguste omanikele õiguskindluse ja kõrgetasemeline kaitse. Õigused, mis on kavandatud direktiivi tähenduses asjassepuutuvad, on praegu ühtlustatud direktiiviga 2001/29/EÜ autoriõiguse ja sellega kaasnevate õiguste teatavate aspektide ühtlustamise kohta infoühiskonnas („direktiiv 2001/29/EÜ“),[7] direktiiviga 2006/115/EÜ rentimis- ja laenutamisõiguse ja teatavate autoriõigusega kaasnevate õiguste kohta intellektuaalomandi vallas,[8] direktiiviga 96/9/EÜ andmebaaside õiguskaitse kohta[9] ja direktiiviga 2009/24/EÜ arvutiprogrammide õiguskaitse kohta[10].

Liidu õigusega on ka ette nähtud nende õiguste suhtes kohaldamisele kuuluvad erandid või piirangud, mis võimaldavad teatavatel tingimustel ja teatavatel poliitikaeesmärkidel infosisu kasutada ilma õiguse omaja loata. Sellega seoses on tunnustatud puudega isikute vajadust infosisule juurde pääseda ja seda käsitletakse eelkõige direktiivi 2001/29/EÜ artikli 5 lõike 3 punktis b. See säte võimaldab liikmesriikidel kehtestada autoriõiguse ja sellega kaasnevate õiguste suhtes erandeid ja piiranguid puudega, sealhulgas trükikirja lugemise puudega inimeste huvides infosisu niisuguse kasutusega seoses, mis on nende inimeste puudega otseselt seotud ja toimub mitteärilisel eesmärgil, ning ulatuses, mis on konkreetse puude puhul vajalik. Kooskõlas Marrakechi lepingus kehtestatud nõuetega on kavandatud direktiivis ette nähtud erand liikmesriikidele kohustuslik ja kuulub kohaldamisele selliste õiguste suhtes,

---

5 Nõukogu 26. novembri 2009. aasta otsus 2010/48/EÜ Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni puuetega inimeste õiguste konventsiooni sõlmimise kohta Euroopa Ühenduse nimel (ELT L 23, 27.1.2010, lk 35).

6 CRPD/C/EU/CO/1, kättesaadav aadressil: http://tbinternet.ohchr.org/Treaties/CRPD/Shared%20Documents/EUR/CRPD_C_EU_CO_1_21617_E.doc.

7 Euroopa Parlamendi ja nõukogu 22. mai 2001. aasta direktiiv 2001/29/EÜ autoriõiguse ja sellega kaasnevate õiguste teatavate aspektide ühtlustamise kohta infoühiskonnas (EÜT L 167, 22.6.2001, lk 10).

8 Euroopa Parlamendi ja nõukogu 12. detsembri 2006. aasta direktiiv 2006/115/EÜ rentimis- ja laenutamisõiguse ja teatavate autoriõigusega kaasnevate õiguste kohta intellektuaalomandi vallas (ELT L 376, 27.12.2006, lk 28).

9 Euroopa Parlamendi ja nõukogu 11. märtsi 1996. aasta direktiiv 96/9/EÜ andmebaaside õiguskaitse kohta (EÜT L 77, 27.3.1996, lk 20).

10 Euroopa Parlamendi ja nõukogu 23. aprilli 2009. aasta direktiiv 2009/24/EÜ arvutiprogrammide õiguskaitse kohta (ELT L 111, 5.5.2009, lk 16).

mis on liidu tasandil ühtlustatud ja mis on Marrakechi lepingus määratletud kättesaadavas vormis koopiate valmistamisel ja levitamisel asjassepuutuvad. Erand täiendab olemasolevat valikulist erandit või piirangut, mis on ette nähtud direktiivi 2001/29/EÜ artikli 5 lõike 3 punktis b, nähes soodustatud isikute huvides ette kohustusliku erandi, mis kehtib kogu siseturu piires.

- **Kooskõla liidu muude poliitikavaldkondadega**

Käesoleva direktiivi vastuvõtmisega soovib liit tagada, et kõigil soodustatud isikutel on juurdepääs raamatutele, ajakirjadele, ajalehtedele ja muudele trükistele, nootidele ja muule trükitud materjalile sisuliselt samas ulatuses nagu vaegusteta ja puudeta isikutel ning et selle saavutamiseks on võimalik kasutada kõiki siseturu võimalusi. Selles osas on kavandatav direktiiv kooskõlas teiste liidu õigusaktide ja algatustega, mille eesmärk on võtta aluseks siseturu tugevus ja kasutada kõigi selle mõõtmete võimalused täielikult ära,[11] ning täiendab neid. Nende hulka kuuluvad ettepanek võtta vastu Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv, mis käsitleb juurdepääsu avaliku sektori veebisaitidele, ning ettepanek võtta vastu Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv, mis käsitleb liikmesriikide õigus- ja haldusnormide ühtlustamist seoses toodete ja teenuste ligipääsetavuse nõuetega („Euroopa ligipääsetavuse akt“). Eelkõige on ettepanekus Euroopa juurdepääsetavuse akti vastuvõtmiseks ette nähtud kohustus tagada, et e-raamatutega seotud teenused, mida pakutakse siseturul alates direktiivi jõustumise kuupäevast, vastavad teatavatele tegevusnõuetele, nii et teenused on kättesaadavad hetkest, mil need turule jõuavad.

2. ÕIGUSLIK ALUS, SUBSIDIAARSUS JA PROPORTSIONAALSUS

- **Õiguslik alus**

Ettepaneku õiguslik alus on Euroopa Liidu toimimise lepingu artikkel 114.

- **Subsidiaarsus (jagatud pädevuse korral)**

Liit võib võtta meetmeid kooskõlas Euroopa Liidu lepingu artiklis 5 sätestatud subsidiaarsuse põhimõttega. Käesoleva direktiivi eesmärk on hõlbustada Marrakechi lepingu alusel soodustatud isikute jaoks juurdepääsu teatavale autoriõiguse ja sellega kaasnevate õigustega kaitstud infosisule siseturul valdkonnas, mis on juba liidu tasandil ühtlustatud ja milles saab muudatusi teha üksnes liidu õigusaktiga. Ilma liidu sekkumiseta ei ole liikmesriikidel võimalik seda eesmärki saavutada. Lisaks on seda eesmärki meetme ulatuse või mõju tõttu võimalik paremini saavutada liidu tasandil.

- **Proportsionaalsus**

Ettepaneku proportsionaalsus on tagatud, kuna ettepanek ei lähe kaugemale sellest, mis on vajalik Marrakechi lepinguga võetud liidu kohustuste täitmiseks.

- **Vahendi valik**

Direktiivi kui asjakohase õigusakti valik on kooskõlas asjaomases valdkonnas varem võetud meetmetega, eeskätt direktiiviga 2001/29/EÜ, millega ühtlustati autorite ja teiste õiguste omajate õigused ja nähti puudega inimeste huvides ette valikuline erand või piirang. Kavandatud direktiiviga muudetakse kehtivat liidu õigusraamistikku ühtlustatud õigustest tehtava uue kohustusliku erandi kehtestamisega ja selle tagamisega, et ühes liikmesriigis nimetatud erandi alusel valmistatud kättesaadavas vormis koopiat on võimalik levitada ja sellele on võimalik ligi pääseda kogu liidus. Sellega ja selgelt defineeritud mõistete abil

[11] President Junckeri poliitilised suunised.

nähakse direktiivis liidu poolt lepinguga võetud kohustuste suhtes ette ühtlustatud lähenemisviis, sealhulgas kättesaadavas vormis koopiate vaba ringlemine siseturul, millega tagatakse erandi kohaldamisalasse kuuluvatele isikutele vajalik õiguskindlus selliste kasutusalade osas, mida direktiiv hõlmab. Samal ajal annab see liikmesriikidele teatava otsustusõiguse selliste siseriiklike õigusnormide kohandamisel, mida käesoleva direktiivi sätted otse või kaudselt mõjutavad, nt haridus-, tervishoiu- või muus sotsiaalpoliitikavaldkonnas.

3. JÄRELHINDAMISE, SIDUSRÜHMADEGA KONSULTEERIMISE JA MÕJU HINDAMISE TULEMUSED

- **Järelhindamised / kehtivate õigusaktide toimivuskontroll**

Kavandatud direktiivi eesmärk on täita uusi rahvusvahelisi kohustusi osas, mis puudutab liidu õigust. Selles valdkonnas kehtivate Euroopa Liidu õigusaktide tagasiulatuv hindamine ei ole seetõttu asjakohane ega käesoleval juhul vajalik. Arvesse võeti siiski teavet asjaomaste Euroopa Liidu õigusaktide kohta, eeskätt avalike konsultatsioonide tulemusi ning olemasolevaid eksperdiarvamusi.

- **Konsulteerimine sidusrühmadega**

Seoses kavandatud direktiiviga, millega rakendatakse rahvusvahelise õiguse sätteid, ei toimunud konkreetseid arutelusid sidusrühmadega. Osana komisjoni läbi viidud ulatuslikust avalikust konsultatsioonist autoriõigust käsitlevate ELi eeskirjade läbivaatamiseks, mis toimus ajavahemikus detsember 2013 kuni märts 2014, käsitleti ka puudega inimeste huvides kehtestatavaid piiranguid ja erandeid ning juurdepääsu kättesaadavas vormis koopiatele ja nende levitamist ning sellega seoses viidati ka Marrakechi lepingule[12]. Muude tegurite hulgas osutasid lõppkasutajate, tarbijate ja institutsionaalsete kasutajate (sh puudega inimeste vajadustega tegelevad organisatsioonid ja raamatukogud) seisukohad sellele, et liikmesriikides kehtivad erineva ulatusega erandid ja piirangud, mis muudab keeruliseks õiguskindluse tagamise siseriikliku erandi või piirangu alusel valmistatud kättesaadavas vormis teavikute eksportimisel ja importimisel. Kõik need institutsionaalsed vastajad olid seisukohal, et Marrakechi lepinguga oleks võimalik need mured piisavalt lahendada. Õiguste omajad ja kollektiivse esindamise organisatsioonid leidsid üldiselt, et liidu õiguses ette nähtud valikulise erandi või piirangu siseriiklikus õiguses rakendamisega ei ole probleeme. Lisaks märkisid nad, et olemasolevad turumehhanismid võimaldavad tõhusalt lahendada puudega inimeste jaoks teostele juurdepääsuga seotud probleeme. Seda seisukohta ei jaganud lõppkasutajad, tarbijad ega institutsionaalsed kasutajad.

- **Eksperdiarvamuste kogumine ja kasutamine**

Käesoleva ettepaneku koostamiseks ei kogutud eraldi eksperdiarvamusi. Komisjon võttis arvesse 2013. aasta uuringut direktiivi 2001/29/EÜ kohaldamise kohta[13], milles ta muu hulgas hindas direktiivi artikli 5 lõike 3 punkti b kohase puudega inimeste huvides tehtava erandi või piirangu kohaldamist 11 liikmesriigis.

---

12 Aruanne Euroopa autoriõiguse eeskirjade läbivaatamise teemalise avaliku konsultatsiooni tulemuste kohta, juuli 2014, lk 61–63. http://ec.europa.eu/internal_market/consultations/2013/copyright-rules/index_en.htm .

13 „Uuring direktiivi 2001/29/EÜ (autoriõiguse ja sellega kaasnevate õiguste teatavate aspektide ühtlustamise kohta infoühiskonnas) kohaldamise kohta“, detsember 2013, De Wolf ja partnerid, kättesaadav aadressil: http://ec.europa.eu/internal_market/copyright/docs/studies/131216_study_en.pdf , p. 417 jj.

- **Mõju hindamine**

Kavandatud direktiiviga rakendatakse Marrakechi lepingut siseturul ja selle eesmärk on viia liidu õigusaktid lepinguga kooskõlla. Parema õigusloome suunistes[14] ei nõuta mõjuhindamise läbiviimist juhul, kui komisjonil puudub poliitilise sisu osas kaalutlusõigus.

- **Põhiõigused**

Kavandatud direktiiviga toetatakse puuetega inimeste õigust saada kasu meetmetest, mille eesmärk on tagada nende iseseisvus, sotsiaalne ja tööalane integratsioon ning osalemine ühiskonnaelus, nagu on ette nähtud Euroopa Liidu põhiõiguste harta (edaspidi „harta“) artiklis 26. Direktiiv kajastab ka liidule ÜRO puuetega inimeste õiguste konventsioonist tulenevaid kohustusi. ÜRO puuetega inimeste õiguste konventsiooniga tagatakse puudega inimestele õigus saada teabele juurdepääs ning õigus osaleda kultuuri-, majandus- ja ühiskonnaelus teistega võrdsetel alustel. Seda silmas pidades on õiguste omajate omandiõiguse piiramine hartast tulenevate kohustuste täitmiseks põhjendatud[15]. Kavandatud direktiiv on esimene oluline samm, millega tagatakse juurdepääs teabele ning osalemine kultuuri-, majandus- ja ühiskonnaelus.

Ettepanekul on piiratud mõju autoriõigusele kui omandiõigusele, nagu seda on tunnustatud hartas (artikli 17 lõige 2)[16]. Tuleb märkida, et praeguseks on kõik liikmesriigid teataval määral kasutanud direktiivi 2001/29/EÜ artikli 5 lõike 3 punktis b autoriõiguse suhtes ette nähtud valikulist erandit või piirangut. Kavandatud direktiivi mõju autoriõigusele kui omandiõigusele piirdub niisiis liikmesriikides trükikirja lugemise puudega isikute huvides autoriõiguse suhtes praegu kehtivate erinevate erandite ja piirangute täieliku ühtlustamisega.

4. MÕJU EELARVELE

Ettepanekul puudub mõju liidu eelarvele.

5. MUU TEAVE

Euroopa Majanduspiirkond

Kavandatud õigusaktis käsitletakse Euroopa Majanduspiirkonnaga (EMP) seotud küsimust, mistõttu tuleks seda kohaldada ka EMPs.

- **Rakenduskavad ning järelevalve, hindamise ja aruandluse kord**

Liikmesriigid jõustavad käesoleva direktiivi järgimiseks vajalikud õigus- ja haldusnormid 12 kuu jooksul pärast direktiivi vastuvõtmist. Liikmesriigid peavad tegema komisjonile teatavaks käesoleva direktiivi järgimiseks kehtestatud õigusnormid ja direktiivi kohaldamisalasse kuuluvas valdkonnas vastu võetud peamised õigusaktid. Komisjon jälgib kavandatud direktiivi rakendamist ning kooskõlas parema õigusloome suunistega ning mitte varem kui viie aasta möödumisel direktiivi ülevõtmiseks ette nähtud tähtpäevast viib komisjon läbi direktiivi hindamise ja esitab peamised järeldused Euroopa Parlamendile, nõukogule ning Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteele, lisades vajadusel järeldustele ettepanekud direktiivi

---

14 SWD(2015) 111 final.

15 Harta artikli 52 lõike 1 kohaselt tohib hartaga tunnustatud vabaduste teostamist piirata juhul, kui need piirangud on i) ette nähtud seadusega; ja ii) kooskõlas nimetatud õiguste ja vabaduste olemusega. Lisaks peavad piirangud olema „kooskõlas proportsionaalsuse põhimõttega“ ja neid võib „seada üksnes juhul, kui need on vajalikud ning vastavad tegelikult liidu poolt tunnustatud üldist huvi pakkuvatele eesmärkidele või kui on vaja kaitsta teiste isikute õigusi ja vabadusi“.

16 ELT C 83, 30.3.2010, lk 389–403.

muutmiseks. Komisjon viib samuti läbi direktiivi hindamise [...]. Komisjon jälgib ka selliste teoste ja muu materjali kättesaadavas vormis koopiatele juurdepääsetavust, mida käesolev direktiivi ei hõlma, ning teoste ja muu materjali kättesaadavas vormis koopiate kättesaadavust muu puudega isikute jaoks liidus. Komisjon esitab kaks aastat pärast kavandatud direktiivi ülevõtmist selles küsimuses aruande. Aruandes tuleb anda hinnang selle kohta, kas komisjoni järelduste põhjal tuleks kaaluda direktiivi kohaldamisala laiendamist.

- **Selgitavad dokumendid**

Liikmesriikide ja komisjoni 28. septembri 2011. aasta ühise poliitilise deklaratsiooniga selgitavate dokumentide kohta[17] nõustusid liikmesriigid lisama komisjonile esitatavale ülevõtmismeetmeid käsitlevale teatele ühe või mitu dokumenti, milles selgitatakse seost direktiivi osade ja seda ülevõtvate siseriiklike õigusaktide vastavate osade vahel, kui sellise lisateabe nõudmine on põhjendatud. Selgitavad dokumendid aitavad tagada, et kõigis riiklikes õigussüsteemides kehtestatakse käesoleva direktiivi kohane kohustuslik erand kooskõlas liidule Marrakechi lepingust tulenevate kohustustega.

- **Ettepaneku sätete üksikasjalik selgitus**

Artiklis 1 täpsustatakse kavandatud direktiivi reguleerimiseset ja kohaldamisala. Kavandatud direktiiviga lihtsustatakse teatava autoriõigusega kaitstud infosisu kasutamist ilma õiguste omaniku loata pimedate, nägemispuudega või trükikirja lugemise puudega inimeste huvides.

Artiklis 2 on defineeritud mõisted „teos või muu materjal“, „soodustatud isik“, „kättesaadavas vormis koopia“ ja „volitatud üksus“ kavandatud direktiivi tähenduses.

Artiklis 3 sätestatakse kohustuslik erand ning nähakse soodustatud isikute ja volitatud üksuste jaoks ette konkreetsed lubatud kasutusviisid.

Artiklis 4 käsitletakse kättesaadavas vormis koopiaid siseturul. Selle artikli eesmärk on tagada, et artiklis 3 sätestatud erandi alusel valmistatud kättesaadavas vormis koopiaid on võimalik levitada või neile juurde pääseda mis tahes liikmesriigis.

Artiklis 5 on sätestatud isikuandmete kaitse suhtes kohaldatavad eeskirjad.

Artiklis 6 on sätestatud direktiivi 2001/29/EÜ tehtavad muudatused, et tagada kooskõla käesoleva direktiiviga.

Artiklis 7 on sätestatud, et komisjon esitab aruande teoste ja muu materjali kättesaadavas vormis koopiatele siseturul juurdepääsetavuse kohta ja nende kättesaadavuse kohta muu kui käesolevas direktiivis nimetatud puudega isikute jaoks.

Artiklis 8 on sätestatud direktiivi hindamise kord vastavalt parema õigusloome eeskirjadele.

Artiklis 9 on liikmesriikidele ette nähtud tähtaeg kavandatava direktiivi ülevõtmiseks ja välja toodud mitu täiendavat kohustust, mida liikmesriikidel tuleb täita, nt teavitada komisjoni peamistest kavandatud direktiivi siseriiklikusse õigusesse ülevõtmiseks vastu võetud õigusnormidest.

Artiklis 10 sätestatakse direktiivi jõustumise kuupäev ja artiklis 11 on öeldud, et direktiiv on adresseeritud liikmesriikidele.

[17] ELT C 369, 17.12.2011, lk 14.

2016/0278 (COD)

Ettepanek:

EUROOPA PARLAMENDI JA NÕUKOGU DIREKTIIV

mis käsitleb autoriõigusega ja sellega kaasnevate õigustega kaitstud teoste ja muu materjali teatavaid lubatud kasutusviise pimedate, nägemispuudega või muu trükikirja lugemise puudega isikute huvides ning millega muudetakse direktiivi 2001/29/EÜ autoriõiguse ja sellega kaasnevate õiguste teatavate aspektide ühtlustamise kohta infoühiskonnas

(EMPs kohaldatav tekst)

EUROOPA PARLAMENT JA EUROOPA LIIDU NÕUKOGU,

võttes arvesse Euroopa Liidu toimimise lepingut, eriti selle artiklit 114,

võttes arvesse Euroopa Komisjoni ettepanekut,

olles edastanud seadusandliku akti eelnõu liikmesriikide parlamentidele,

võttes arvesse Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamust[18],

toimides seadusandliku tavamenetluse kohaselt

ning arvestades järgmist:

(1) Liidu direktiivid autoriõiguse ja sellega kaasnevate õiguste valdkonnas tagavad õiguste omajatele õiguskindluse ja kõrgetasemelise kaitse. Ühtne õiguslik raamistik aitab kaasa siseturu nõuetekohasele toimimisele ning edendab innovatsiooni, loomingut, investeeringuid ja uue infosisu tootmist, sealhulgas digitaalses keskkonnas. Selle eesmärk on ka parandada teadmiste ja kultuuri kättesaadavust, kaitstes teoseid ja muud materjali ning lubades kehtestada selliseid erandeid ja piiranguid, mis on avalikes huvides. Õiguste omajate ja kasutajate vahel tuleks tagada õiguste ja huvide õiglane tasakaal.

(2) Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiviga 96/9/EÜ,[19] Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiviga 2001/29/EÜ,[20] Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiviga 2006/115/EÜ[21] ning Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiviga 2009/24/EÜ[22] ühtlustatakse õiguste omajate õigusi. Nimetatud direktiivides on kehtestatud ammendav loetelu kõnealuste õigustega seotud eranditest ja piirangutest, mis võimaldavad teatavatel tingimustel kasutada infosisu õiguste omaja loata teatavate poliitiliste eesmärkide saavutamiseks.

(3) Pimedad ja nägemispuude või muu trükikirja lugemise puudega inimesed puutuvad autoriõigusega ja sellega kaasnevate õigustega kaitstud raamatutele ja muudele trükistele juurdepääsul siiani kokku paljude takistustega. Tuleb võtta meetmeid, et

18 [18]ELT C , , lk .
19 ELT L 77, 27.3.1996, lk 20-28.
20 EÜT L 167, 22.6.2001, lk 10-19.
21 ELT L 376, 27.12.2006, lk 28-35.
22 ELT L 111, 5.5.2009, lk 16-22.

suurendada neile teostele kättesaadavas vormis juurdepääsu ja parandada nende ringlust siseturul.

(4) Marrakechi leping, mis käsitleb avaldatud teostele juurdepääsu lihtsustamist nägemispuudega või muu trükikirja lugemise puudega isikutele („Marrakechi leping“), kirjutati liidu nimel alla 30. aprillil 2014[23]. Selle eesmärk on parandada teostele ja muule kaitstud materjalile kättesaadavas vormis juurdepääsu pimedatele, nägemispuudega või muu trükikirja lugemise puudega isikutele. Marrakechi lepingu kohaselt tuleb lepinguosalistel näha autoriõiguse ja sellega kaasnevate õiguste omajate õiguste suhtes ette erandid või piirangud teatavate teoste või muu materjali kättesaadavas vormis koopiate valmistamiseks ja levitamiseks ning selliste kättesaadavas vormis koopiate piiriüleseks vahetamiseks. Marrakechi lepingu sõlmimine liidu poolt nõuab liidu õiguse kohandamist lepingu kohaldamisalasse kuuluvate kasutusviiside, teoste ja soodustatud isikute suhtes kohustusliku erandi kehtestamisega. Direktiiviga rakendatakse liidu kohustusi, mida tal tuleb Marrakechi lepingu alusel ühtlustatud viisil täita, tagamaks, et neid meetmeid kohaldatakse ühetaoliselt kogu siseturu piires.

(5) Käesolev direktiiv on suunatud inimestele, kes on pimedad või kellel on nägemispuue, mida ei ole võimalik parandada selliselt, et nende nägemisvõime oleks sisuliselt sama nagu inimestel, kellel sellist puuet ei ole, või kellel on taju- või lugemispuue, sealhulgas düsleksia, mis takistab neil trükiseid lugemast samamoodi kui isikud, kellel sellist puuet ei ole, või kes ei ole füüsilise puude tõttu suutelised raamatut hoidma või käsitsema või silmi lugemiseks vajalikul määral fookustama või liigutama. Direktiiviga kehtestatud meetmete eesmärk on parandada raamatute, ajakirjade, ajalehtede ja muude trükiste ning nootide ja muu trükitud materjali kättesaadavust – kaasa arvatud helikandjal kas digitaal- või analoogvormingus – sellises vormis, mis muudab need teosed ja muu materjali kõnealuste isikute jaoks sisuliselt samavõrd kättesaadavaks kui isikutele, kellel niisugust häiret või puuet ei ole. Kättesaadavas vormis on näiteks raamatud, mis on rahvusvahelises pimedate kirjas või suures kirjas, kohandatud e-raamatud, heliraamatud ja raadioprogrammid.

(6) Seepärast tuleks käesolevas direktiivis ette näha kohustuslikud erandid õigustest, mis on liidu õigusega ühtlustatud ja mis on Marrakechi lepingu kohaldamisalasse kuuluvate kasutusviiside ja teoste seisukohast asjassepuutuvad. Need hõlmavad eelkõige reprodutseerimise, üldsusele edastamise, kättesaadavaks tegemise, levitamise ja laenutamise õigust, mis on ette nähtud direktiivis 2001/29/EÜ, direktiivis 2006/115/EÜ, direktiivis 2009/24/EÜ ning direktiivis 96/9/EÜ, ning direktiivis 96/9/EÜ sätestatud vastavaid õigusi. Kuna Marrakechi lepingus kehtestatud erandid ja piirangud hõlmavad ka helikandjal olevaid teoseid, nagu heliraamatud, on oluline, et need erandid kuuluksid kohaldamisele ka kaasnevate õiguste suhtes.

(7) Käesolevas direktiivis sätestatud kasutusviiside hulka kuulub kättesaadavas vormis koopiate valmistamine kas soodustatud isikute või nende vajadustega tegelevate selliste volitatud üksuste poolt, kes on kas avalik-õiguslikud või eraõiguslikud organisatsioonid, eelkõige raamatukogud, haridusasutused ja muud mittetulunduslikud organisatsioonid, kes tegelevad trükikirja lugemise puudega isikute vajadustega oma põhitegevusena või ühena oma põhitegevustest või seoses avalikke huvisid teenivate ülesannete täitmisega. Sellised kasutusviisid peaksid hõlmama ka kättesaadavas

[23] Nõukogu 14. aprilli 2014. aasta otsus 2014/221/EL, mis käsitleb Marrakechi lepingu (avaldatud teostele juurdepääsu lihtsustamise kohta nägemispuudega või muu trükikirja lugemise puudega isikutele) Euroopa Liidu nimel allkirjastamist. ELT L 335, 17.12.2011, lk 1.

vormis koopiate valmistamist soodustatud isikute ainukasutuseks sellise füüsilise isiku poolt, kes teeb seda soodustatud isiku nimel või abistab soodustatud isikut niisuguse koopia valmistamisel.

(8) Kohustuslik erand peaks piirama ka reprodutseerimisõigust, et võimaldada selliste toimingute tegemist, mis on vajalikud teose või muu materjali muutmiseks, teisendamiseks või kohandamiseks nii, et sellest on võimalik teha kättesaadavas vormis koopiat. See hõlmab vahendeid, mis on vajalikud teabe sirvimiseks kättesaadavas vormis koopias.

(9) Erand peaks võimaldama volitatud üksustel liidu piires käesoleva direktiivi kohaldamisalasse kuuluvate teoste ja muu materjali kättesaadavas vormis koopiaid valmistada ja neid nii veebis kui ka mujal levitada.

(10) Ühes liikmesriigis valmistatud kättesaadavas vormis koopiaid peaks olema võimalik saada kõikides liikmesriikides, et tagada nende suurem juurdepääsetavus kogu siseturul. See vähendaks kogu liidus nõudlust tarbetu töö järele, mis seisneb samast teosest või muust materjalist kättesaadavas vormis koopiate tegemises, mis aitaks kokku hoida kulusid ja suurendada tõhusust. Seetõttu tuleks käesoleva direktiiviga tagada, et ühes liikmesriigis valmistatud kättesaadavas vormis koopiaid on võimalik levitada ja kasutada kõikides liikmesriikides. Volitatud üksustel peaks seega olema võimalik levitada neid koopiaid soodustatud isikutele ja volitatud üksustele kõigis liikmesriikides, nii veebis kui ka mujal. Lisaks peaks soodustatud isikutel ja volitatud üksustel olema lubatud saada kõikides liikmesriikides igalt volitatud üksuselt juurdepääsu neile koopiatele.

(11) Pidades silmas erandi ainuomast laadi, selle taotletavat ulatust ja vajadust tagada soodustatud isikute jaoks õiguskindlus, ei peaks liikmesriikidel olema lubatud kehtestada erandi kohaldamiseks täiendavaid nõudeid, nagu hüvitamisskeemid või kättesaadavas vormis koopiate kaubandusvõrgus kättesaadavuse eelnev kontroll.

(12) Kui käesoleva direktiivi alusel töödeldakse isikuandmeid, siis tuleb seda tehes järgida põhiõigusi, sealhulgas Euroopa Liidu põhiõiguste harta artiklites 7 ja 8 sätestatud õigust era- ja pereelu austamisele ja isikuandmete kaitsele, ning kooskõlas Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiviga 95/46/EÜ, millega reguleeritakse isikuandmete töötlemist, kui seda teevad volitatud üksused käesoleva direktiivi raames liikmesriikide pädevate ametiasutuste, eeskätt liikmesriikide määratud sõltumatute ametiasutuste järelevalve all.

(13) ÜRO puuetega inimeste õiguste konventsiooniga, mille osaline EL on, tagatakse puudega inimestele õigus saada teabele juurdepääs ning õigus osaleda kultuuri-, majandus- ja ühiskonnaelus teistega võrdsetel alustel. ÜRO puuetega inimeste õiguste konventsiooni kohaselt tuleb konventsiooniosalistel võtta kooskõlas rahvusvahelise õigusega kõik asjakohased meetmed, tagamaks, et intellektuaalomandi õigusi kaitsvad õigusaktid ei takista ebamõistlikult või diskrimineerivalt puuetega inimeste juurdepääsu kultuurimaterjalidele.

(14) Euroopa Liidu põhiõiguste harta kohaselt tunnustab ja austab liit puuetega inimeste õigust saada kasu meetmetest, mille eesmärk on tagada nende iseseisvus, sotsiaalne ja tööalane integratsioon ning osalemine ühiskonnaelus.

(15) Käesoleva direktiivi vastuvõtmisega soovib liit tagada, et soodustatud isikutel on juurdepääs raamatutele ja muudele trükistele nende jaoks kättesaadavas vormis. Käesolev direktiiv on niisiis esimene oluline samm puudega inimeste jaoks teoste kättesaadavuse parandamisel.

(16) Komisjon jälgib käesoleva direktiivi mõju. Selle käigus hindab ta selliste teoste ja muu materjali kättesaadavas vormis koopiatele juurdepääsetavust, mida käesolev direktiivi ei reguleeri, ning teoste ja muu materjali kättesaadavas vormis koopiate kättesaadavust muu puudega isikute jaoks. Komisjon jälgib olukorda tähelepanelikult. Vajaduse korral võib kaaluda käesoleva direktiivi kohaldamisala laiendamist.

(17) Direktiivi 2001/29/EÜ kohaselt võivad liikmesriigid kehtestada puudega isikute huvides erandeid või piiranguid ka olukorras, mida käesolev direktiiv ei reguleeri.

(18) Seega austatakse käesolevas direktiivis põhiõigusi ja järgitakse eelkõige Euroopa Liidu põhiõiguste hartas tunnustatud põhimõtteid. Seepärast tuleks käesolevat direktiivi tõlgendada ja kohaldada kooskõlas nende õiguste ja põhimõtetega.

(19) Marrakechi lepinguga on kehtestatud teatavad kohustused seoses kättesaadavas vormis koopiate vahetamisega liidu ja lepingu osalisest kolmandate riikide vahel. Liidu poolt nende kohustuste täitmiseks võetud meetmed on ette nähtud määruses [...], mida tuleks tõlgendada koostoimes käesoleva direktiiviga.

(20) Käesoleva direktiivi eesmärki rakendada liidule Marrakechi lepingust tulenevaid kohustusi, et parandada pimedate, nägemispuudega või muu trükikirja lugemise puudega isikute jaoks juurdepääsu autoriõigusega ja sellega kaasnevate õigustega kaitstud teostele ja muule materjalile, ei ole liikmesriikidel võimalik iseseisvalt saavutada, kuna see nõuab liidu õiguse kohandamist. Lisaks on seda eesmärki meetme ulatuse ja mõju tõttu võimalik paremini saavutada üksnes liidu tasandil võetavate meetmete abil. Seega võib liit võtta meetmeid kooskõlas Euroopa Liidu lepingu artiklis 5 sätestatud subsidiaarsuse põhimõttega. Samas artiklis sätestatud proportsionaalsuse põhimõtte kohaselt ei lähe käesolev direktiiv nimetatud eesmärgi saavutamiseks vajalikust kaugemale.

(21) Liikmesriikide ja komisjoni 28. septembri 2011. aasta ühise poliitilise deklaratsiooniga selgitavate dokumentide kohta[24] kohustusid liikmesriigid põhjendatud juhtudel lisama ülevõtmismeetmeid käsitlevale teatele ühe või mitu dokumenti, milles selgitatakse seost direktiivi osade ja seda ülevõtvate siseriiklike õigusaktide vastavate osade vahel. Käesoleva direktiivi puhul leiab seadusandja, et nimetatud dokumentide esitamine on põhjendatud,

ON VASTU VÕTNUD KÄESOLEVA DIREKTIIVI:

Artikkel 1
Reguleerimisese ja kohaldamisala

Käesoleva direktiiviga kehtestatakse eeskirjad teatavate teoste ja muu materjali kasutamiseks ilma õiguste omaja loata pimedate, nägemispuudega või trükikirja lugemise puudega inimeste huvides.

Artikkel 2
Mõisted

Käesolevas direktiivis kasutatakse järgmisi mõisteid:

(1) „teos või muu materjal“ – raamatu, ajakirja, ajalehe või muu trükise kujul olev teos, sealhulgas noodid, ning sellega seotud illustratsioonid mis tahes andmekandjal, kaasa arvatud helikandjal, nagu heliraamatud, mis on kaitstud autoriõigusega või

[24] ELT C 369, 17.12.2011, lk 14.

autoriõigusega kaasnevate õigustega ja mis on avalikustatud või muul viisil õiguspäraselt üldsusele kättesaadavaks tehtud;

(2) „soodustatud isik“:

(a) isik, kes on pime;

(b) isik, kellel on nägemispuue, mida ei saa ravida nii, et talle oleks tagatud nägemisvõime, mis on sisuliselt samaväärne sellise isiku nägemisvõimega, kellel niisugust puuet ei ole;

(c) isik, kellel on taju- või lugemispuue, sealhulgas düsleksia, ning kes seetõttu ei ole suuteline trükitud teoseid lugema sisuliselt samal tasemel nagu isik, kellel sellist häiret või puuet ei ole; või

(d) isik, kes on füüsilise puude tõttu võimetu raamatut hoidma või käsitsema või silmi lugemiseks vajalikul määral fookustama või liigutama;

(3) „kättesaadavas vormis koopia“ – teose või muu materjali koopia, mis on esitatud muul viisil või alternatiivses vormis ja mis võimaldab soodustatud isikul teosele või muule materjalile juurde pääseda, võimaldades sealhulgas isikul teosele või muule materjalile ligi pääseda ja teha seda muu hulgas sama lihtsalt ja mugavalt, kui seda on võimalik teha isikul, kellel ei ole lõikes 2 osutatud nägemispuuet ega muud puuet;

(4) „volitatud üksus“ – organisatsioon, mis pakub soodustatud isikutele haridust, väljaõpet, kohandatud lugemist või juurdepääsu teabele mittetulunduslikul alusel oma põhitegevusena või ühena oma põhitegevustest või seoses avalikke huvisid teenivate ülesannete täitmisega.

Artikkel 3
Lubatud kasutusviisid

1. Liikmesriigid näevad ette, et mis tahes toimingu puhul, mis on vajalik, et:

(a) soodustatud isik või tema nimel tegutsev isik saaks valmistada teose või muu materjali kättesaadavas vormis koopia soodustatud isiku ainukasutuseks; ning

(b) volitatud üksus saaks valmistada kättesaadavas vormis koopia ja seda edastada, kättesaadavaks teha, levitada või laenutada soodustatud isikule või volitatud üksusele soodustatud isiku ainukasutuseks;

ei nõuta teose või muu materjali suhtes autoriõigust või sellega kaasnevat õigust omava isiku luba vastavalt direktiivi 2001/29/EÜ artiklitele 2, 3 ja 4, direktiivi 2006/115/EÜ artikli 1 lõikele 1, direktiivi 2006/115/EÜ artikli 8 lõigetele 2 ja 3 ning artiklile 9, direktiivi 2009/24/EÜ artiklile 4 ja direktiivi 96/9/EÜ artiklitele 5 ja 7.

2. Liikmesriigid tagavad, et kättesaadavas vormis koopia puhul on järgitud teose või muu materjali terviklikkust, võttes olukorrast olenevalt arvesse vajadust teha muudatusi, et teos oleks alternatiivsel kujul kättesaadav.

3. Käesoleva artikli lõikes 1 sätestatud erandi suhtes kohaldatakse direktiivi 2001/29/EÜ artikli 5 lõiget 5 ning artikli 6 lõike 4 esimest, kolmandat ja viiendat lõiku.

Artikkel 4
Kättesaadavas vormis koopiad siseturul

Liikmesriigid tagavad, et nende territooriumil asuvad volitatud üksused võivad teha artikli 3 lõike 1 punktis b osutatud toiminguid soodustatud isiku või mis tahes liikmesriigis asuva volitatud üksuse huvides. Samuti tagavad liikmesriigid, et nende territooriumil asuvatel soodustatud isikutel või volitatud üksustel on lubatud saada kõikides liikmesriikides igalt volitatud üksuselt juurdepääsu kättesaadavas vormis koopiatele.

Artikkel 5
Isikuandmete kaitse

Isikuandmete töötlemine käesoleva direktiivi alusel toimub kooskõlas direktiiviga 95/46/EÜ.

Artikkel 6
Direktiivi 2001/29/EÜ muutmine

Direktiivi 2001/29/EÜ artikli 5 lõike 3 punkt b asendatakse järgmisega:

„b) puudega inimeste huvides kasutamine viisil, mis on otseselt seotud nende puudega ning on mitteärilise eesmärgiga, ulatuses, mis on konkreetse puude puhul vajalik, ilma et see piiraks liikmesriikide kohustusi, mis tulenevad direktiivist [...];“.

Artikkel 7
Aruandlus

Hiljemalt [kaks aastat pärast ülevõtmiseks ette nähtud kuupäeva] esitab komisjon Euroopa Parlamendile, nõukogule ning Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteele aruande siseturul muude kui artikli 2 lõikes 1 määratletud teoste või muu materjali soodustatud isikutele kättesaadavas vormis juurdepääsetavuse kohta ning teoste ja muu materjali kättesaadavuse kohta isikute jaoks, kellel on muu kui artikli 2 lõikes 2 osutatud puue. Aruandes tuleb anda hinnang selle kohta, kas tuleks kaaluda käesoleva direktiivi kohaldamisala muutmist.

Artikkel 8
Hindamine

Mitte varem kui [viie aasta möödumisel direktiivi ülevõtmiseks ette nähtud tähtpäevast] viib komisjon läbi direktiivi hindamise ja esitab peamised järeldused Euroopa Parlamendile, nõukogule ning Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteele, lisades vajaduse korral järeldustele ettepanekud direktiivi muutmiseks.

Liikmesriigid esitavad komisjonile hindamisaruande ja artiklis 7 osutatud aruande ettevalmistamiseks vajaliku teabe.

Artikkel 9
Ülevõtmine

1. Liikmesriigid jõustavad käesoleva direktiivi täitmiseks vajalikud õigus- ja haldusnormid hiljemalt [12 kuud pärast jõustumiskuupäeva]. Nad edastavad kõnealuste normide teksti viivitamata komisjonile.

   Kui liikmesriigid need normid vastu võtavad, lisavad nad nendesse normidesse või nende normide ametliku avaldamise korral nende juurde viite käesolevale direktiivile. Sellise viitamise viisi näevad ette liikmesriigid.

2. Liikmesriigid edastavad komisjonile käesoleva direktiiviga reguleeritavas valdkonnas nende poolt vastuvõetavate põhiliste siseriiklike õigusnormide teksti.

Artikkel 10
Jõustumine

Käesolev direktiiv jõustub kahekümnendal päeval pärast selle avaldamist *Euroopa Liidu Teatajas*.

Artikkel 11
Adressaadid

Käesolev direktiiv on adresseeritud liikmesriikidele.

Brüssel,

Euroopa Parlamendi nimel	*Nõukogu nimel*
president	*eesistuja*